

UDK: 371.3

Erdavlet JUMANOV,

Abdulla Avloniy nomidagi pedagogik mahorat ilmiy-tadqiqot instituti tayanch doktoranti

E-mail: erdavlatjumanov@gmail.com

Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi dotsenti K.Oqilova taqrizi asosida

MAKTAB AMALIYOTCHI PSIXOLOGLARINI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI VOSITALARDAN FOYALANISH ZARURIYATI

Аннотация

Mazkur maqola maktab amaliyotchi psixologlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda raqamli vositalardan foydalanishning zaruriyatini o'rganadi. Amaliyotchi psixologlar uchun raqamli kompetensiyalarni egallash nafaqat ularning ish faoliyatini samarali tashkil etishda, balki pedagogik jarayonlarni yangi texnologiyalar yordamida yanada rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda raqamli vositalardan foydalanishning afzalliklari va imkoniyatlari, shuningdek, ularni ta'lim jarayonida samarali qo'llashning amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Maktab amaliyotchi psixolog, uzluksiz kasbiy rivojlanish, raqamli vositalar, kasbiy kompetensiya.

НЕОБХОДИМОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ В НЕПРЕРЫВНОМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ ШКОЛЬНЫХ ПСИХОЛОГОВ

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию необходимости использования цифровых технологий в процессе непрерывного профессионального развития школьных психологов. Освоение цифровых компетенций не только способствует эффективной организации их профессиональной деятельности, но и играет важную роль в совершенствовании педагогических процессов с помощью новых технологий. В исследовании рассматриваются преимущества и возможности использования цифровых средств, а также практическое применение их в образовательной практике.

Ключевые слова: Школьный психолог, непрерывное профессиональное развитие, цифровые технологии, профессиональная компетентность.

THE NEED TO USE DIGITAL TOOLS IN THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL PSYCHOLOGISTS

Annotation

This article explores the necessity of using digital tools in the continuous professional development of school psychologists. Acquiring digital competencies not only helps in the effective organization of their professional activities but also plays a significant role in enhancing educational processes through new technologies. The research discusses the advantages and possibilities of using digital tools and their practical application in the educational process.

Key words: School psychologist, continuous professional development, digital tools, professional competence.

Kirish. Zamonaviy bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lgan maktab amaliyotchi psixologi o'quvchi shaxsining rivojlanishiga va ularning oldiga qo'ygan maqsadlarini amalga oshirishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday psixolog ta'lim sifatining barqarorligini ta'minlashda, ta'lim olish va ta'lim berish jarayonlariga o'zining yuqori kompetentligi bilan ijobiy ta'sir o'tkazishi lozim.

Maktab amaliyotchi psixologining vazifalari qatoriga iqtidorli o'quvchilarni aniqlash va ularga yo'naltirilgan yordam ko'rsatish, yuqori motivatsiyani saqlash, o'quvchi, o'qituvchi, pedagog va maktab rahbariyatining psixologik salomatligini nazorat qilish kiradi. Bu esa psixologdan o'z ustida tinimsiz ishlashni, o'zini doimiy ravishda rivojlantirishni va ish faoliyatida yuksak salohiyatini muntazam namoyon etishni talab qiladi.

Amaliyotchi psixologlarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish o'ziga xos, xassos masala hisoblanadi. Amaliyotchi psixologni uzluksiz kasbiy rivojlantirish asosan ta'lim jarayonida shakllanadi. Ish faoliyatidan tashqari vaqtda ham psixolog o'z kasbiy kompetensiyalarini muntazam ravishda rivojlantirishi lozim. O'zbekiston ta'lim tizimida maktab amaliyotchi psixologlari o'z malakalarini Abdulla Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti, hududiy pedagogik mahorat milliy markazlari hamda tashxis markazida an'anaviy va masofaviy ta'lim shakllarida oshiradilar. Ushbu jarayonda amaliyotchi psixologlar ish faoliyatida samarali va keng qamrovli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni egallaydilar. Shu bilan birga, ish jarayonini yanada tezkor, samarali va kamharajat qilish maqsadida raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur

deb hisoblaymiz. Raqamli vositalardan foydalanish nafaqat o'quv jarayonining sifatini oshiradi, balki psixologning zamonaviy mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini ham ta'minlaydi. Kasbiy kompetensiya haqida G. B. Shoumarov, P. S. Ergashov, M. G. Davletshin va B. M. Umarov kabi professor-olimlar o'z ilmiy qarashlari va fikrlarini bayon etganlar. Ular kasbiy kompetensiyaning ta'lim va amaliyot jarayonlaridagi ahamiyati, uning shakllanishi va rivojlanishi bo'yicha nazariy hamda amaliy jihatlarni chuqur o'rgangan holda muhim ilmiy xulosalar berganlar. Ularning asarlari mazkur sohadagi tadqiqotlar va faoliyat uchun nazariy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Rus olimlaridan G. M. Kojdaspirovning pedagogik lug'atida kasbiy kompetensiya shaxsning o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qobiliyatlar yig'indisi sifatida ta'riflanadi [3]. V. D. Shadrikov esa kasbiy kompetensiyani mehnat faoliyati davomida bilim va ko'nikmalarni samarali qo'llashga imkon beruvchi shaxsiy va kasbiy sifatlarining shakllanishi deb tushuntiradi [7].

V. A. Adolf kasbiy kompetensiyani "professionallik" tushunchasi doirasida o'rganadi va uni insonning o'z ishini samarali bajarishini belgilaydigan, doimiy o'zgarib turadigan muhitda mustaqil va mas'uliyatli faoliyat yuritish qobiliyatida namoyon bo'ladigan umumiy kasbiy va shaxsiy fazilat sifatida izohlaydi. U, shuningdek, bu kompetensiya o'z-o'zini hurmat qilish va rivojlantirishga asoslanganligini ta'kidlaydi [1].

V. N. Vvedenskiy kasbiy kompetensiyani "professionallik", "malaka" va "kasbiy qobiliyat" kabi tushunchalar bilan bog'liq integral xususiyat sifatida ko'rib chiqadi. U psixologik va pedagogik fanlarda kasbiy

kompetentsiyani o'rganishga uchta asosiy yondashuv mavjudligini aytadi:

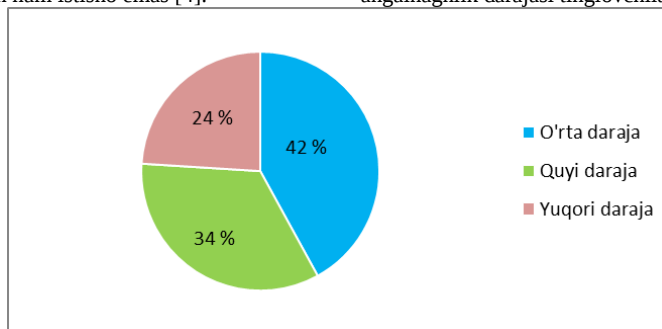
- kasbiy yo'nalish;
- darajali rivojlanish;
- vazifa doirasidagi yondashuv [2].

Amaliyotchi psixolog ish faoliyatida kasbiy hamda shaxsiy sifatlar bir biri bilan bevosita bog'liqdir. Mutaxassisning ijobiy va yoki salbiy sifatleri uning ish faoliyatiga o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi. Shu jihatdan, amaliyotchi psixologning ijobiy shaxsiy sifatleri o'z kasbining cho'qqisiga erishishda asosiy faktorlardan biri hisoblanadi.

Olimlar tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra amaliyotchi psixologlarda quyidagi zarur xususiyatlar shakllanishi lozim:

- hamdardlik, sezgirlik va hissiy qulaylik muhitini yaratish qobiliyati;
- yordam berishga va odamni rivojlanishga undashga tayyorlik;
- moslashuvchanlik, sabr-toqat va shaxsiy e'tiqodlardan xoli bo'lish qobiliyati;
- o'zini o'zi boshqarish va muvozanat;
- o'ziga ishonch va adekvat o'zini baholash qobiliyati
- hayotiy va professional maqsadga ega bo'lish;
- muloqotda xushmuomalalik va sezgirlik;
- axloqiy tamoyillarga rioya qilish;
- yuqori darajadagi motivatsiyaga ega bo'la olish qobiliyati.

Yuqoridasanabo'tilganprofessionalvashaxsiyfazilatlarigaqo'shimcharavishda, kelajakdagipsixologningfaoliyatidaraqamlikompetentsiyanihammu himkomponentsifatidae'tirofetishmumkin. Zamonaviy dunyoni raqamli texnologiyalarsiz tasavvur etish qiyin, chunki bu texnologiyalar inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga chuqur kirib kelgan. Raqamli texnologiyalar va ma'lumotlardan samarali foydalanadigan kishilar muammolarni tahlil qilish, ularga yechim topish va ishini muvaffaqiyatli yakunlashda boshqa yondashuvlarga ega bo'lishadi. Shuningdek, bugungi ta'lim jarayonini raqamli vositalarsiz tasavvur etish mumkin emas, va bu jarayon bo'lajak psixolog uchun ham istisno emas [4].

1-rasm. Maktab amaliyotchi psixologlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda raqamli vositalardan foydalanish zaruriyatini anglanganlik darajasini ko'rsatadi.

Maktab amaliyotchi psixologlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda raqamli vositalardan foydalanish zaruriyatini anglanganligining o'rta darajasida zamonaviy raqamli vositalar kasbiy rivojlanishda muhim ahamiyat kasb etishini tushunishadi va amaliyotda qo'llash imkoniyatini sinab ko'rishga intiladilar. Yuqori darajadagi anglanganlik darajasiga ega amaliyotchi psixologlar esa intiluvchan, qat'iy, kreativ va tanqidiy fikrlashga moyil. Ular turli vaziyatlarda raqamli texnologiyalar va materiallarni ataylab tanlab, ularning ijobiy va salbiy tomonlarini o'rganishga harakat qilishadi. Yangi texnologiyalarni o'rganishga ochiq bo'lib, ular mavjud raqamli vositalar imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanishga harakat qilishadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktab amaliyotchi psixologlari uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish

G.U. Soldatova va uning shogirdlari raqamli kompetentsiyani quyidagicha tariflaydi: "Bu – insonning bilim, ko'nikma, motivatsiya va mas'uliyatni o'zlashtirish orqali axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ishonchli, samarali va xavfsiz foydalanish qobiliyatidir" [6].

Amaliyotchi psixologning ishida raqamli texnologiyalardan foydalanish quyidagi imkoniyatlarni beradi: ma'lumotlar bazalarini shakllantirish, kompyuter diagnostikasi o'tkazish, psixologik jarayonlarni modellashtirish, statistik tahlil qilish, eksperimentlarni boshqarish va ma'lumotlarni avtomatlashtirish. Bu texnologiyalar tadqiqotlarda xatolarni kamaytiradi va vaqtni sezilarli darajada tejaydi. Raqamli vositalar diagnostikadan tortib keng jamoatchilikka ochiq bo'lgan dasturlargacha turli maqsadlar uchun qo'llanilishi mumkin [5].

Ushbu tadqiqotning maqsadi maktab amaliyotchi psixologlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda raqamli vositalardan foydalanish zaruriyatini anglanganlik darajasini aniqlash edi.

Tadqiqot metodi. Tadqiqotda Xorazm viloyati hududiy pedagogik mahorat milliy markazi 24 nafar tinglovchisi, Samarqand viloyati hududiy pedagogik mahorat milliy markazi 23 nafar tinglovchisi, Toshkent viloyati hududiy pedagogik mahorat milliy markazi 25 nafar tinglovchisi ishtirok etdi. Tadqiqotda muallif tomonidan tuzilgan anketa-so'rovnoma asosida olib borildi. Anketa-so'rovnoma maktab amaliyotchi psixologlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda raqamli vositalardan foydalanish zaruriyatini anglanganlik darajasini shartli ravishda "yuqori daraja", "o'rta daraja", "quyi daraja" qilib belgilab olindi. O'tkazilgan so'rovnoma natijasida 36 nafar ishtirokchidan iborat randomizatsiyalashgan guruh tashkil qilindi. Tadqiqotning validlik darajasini oshirish imkoniyati maksimalga chiqarildi.

Natijalar. Tadqiqot natijasida maktab amaliyotchi psixologlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda raqamli vositalardan foydalanish zaruriyatini anglanganlik darajasi asosan o'rta va quyi darajada ekanligi aniqlandi (1-rasm). Yuqori darajadagi anglanganlik tinglovchilarda 24%, o'rta darajadagi angalnagnlik tinglovchilarda 42%, va quyi darajadagi angalnagnlik darajasi tinglovchilarda esa 34% ni tashkil etdi.

jarayonida raqamli vositalardan foydalanish zaruriyatini anglash muhim o'rin tutadi. Bu zaruriyat amaliyotchi psixologlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishga yordam beradi, chunki raqamli texnologiyalar psixologik faoliyatda statistik ma'lumotlarni qayta ishlash, turli dasturlarni ishlatish, o'z saytlarini yaratish va boshqa innovatsion yondashuvlarni qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Amaliyotchi psixologlarning raqamli vositalardan foydalanishni o'rganish ular uchun yangi imkoniyatlar yaratib, kasbiy faoliyatning samaradorligini oshiradi. Tadqiqot natijalari, shuningdek, maktab amaliyotchi psixologlarining raqamli vositalarni samarali qo'llashga tayyorligini ko'rsatadi, bu esa o'z navbatida ularning ish faoliyatida muvaffaqiyatga erishishlariga yordam beradi. Raqamli vositalarni qo'llash amaliyotchi psixologlar uchun nafaqat afzalliklar, balki yangi istiqbollarni ham yaratadi.

ADABIYOTLAR

1. Прогнозирование становления профессиональной компетентности выпускника вуза: монография / Адольф В.А. [и др.]. Красноярск, 2014. 352 с.
2. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. 2003. № 10. С. 51–55.

3. Педагогический словарь / Кождаспирова Г.М. [и др.]. [Электронный ресурс]. М.: Академия, 2003. 176 с. URL: https://irinabateneva.ucoz.ru/books/kodzhaspirovu-pedagogicheskij_slovar.doc
4. Солодкая И.Б. Возможности использования ИКТ в работе педагога психолога [Электронный ресурс] // URL: <https://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2016/06/14/vozmozhnosti-ispolzovaniyaikt-v-rabote-pedagoga-psihologa>
5. Хачатурова С.С. Информационные технологии в психологии [Электронный ресурс] // URL: [https://www.rea.ru/ru/org/cathedries/infkaf/PublishingImages/Pages/Electro/Информационные %20 технологии %20в %20психологии.pdf](https://www.rea.ru/ru/org/cathedries/infkaf/PublishingImages/Pages/Electro/Информационные%20технологии%20в%20психологии.pdf)
6. Цифровая компетентность подростков и родителей. Результаты всероссийского исследования / Г.У. Солдатов [и др.]. – М.: Фонд развития интернет, 2013. 144 с.
8. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. 2004. № 8. С. 26–31
9. Стукаленко Н.М., Просандеева И.А. Применение цифровых технологий в целях формирования профессиональных компетенций педагогов-психологов // Цифровая гуманитаристика и технологии в образовании (DHTE 2022): сб. статей III Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. 17–18 ноября 2022 г. / Под ред. В.В. Рубцова, М.Г. Сороковой, Н.П. Радчиковой. М.: Издательство ФГБОУ ВО МГППУ, 2022. 163–173 с.
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/raqamli-ta-lim-texnologiyasi-vositalarining-zamonaviy-ta-limdagi-o-rni/viewer>
11. <https://imrs.uz/publications/articles-and-abstracts/raqamli>